

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

**VÝVOJ LEZENÍ V ADRŠPAŠSKO–TEPLICKÝCH SKALÁCH
V LETECH 1989–2000**

Bakalářská práce

Autor: Kristýna Rypanová
Katedra rekreologie
Vedoucí práce: Mgr. Milada Truksová
Olomouc 2021

Jméno a příjmení autora: Kristýna Rypanová

Název bakalářské práce: Vývoj lezení v Adršpašsko-teplických skalách v letech 1989-2000

Pracoviště: Katedra společenských věd v kinantropologii

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Milada Truksová

Rok obhajoby bakalářské práce: 2021

Abstrakt:

Bakalářská práce pojednává o vývoji lezení v Adršpašsko-teplických skalách po sametové revoluci, tedy mezi lety 1989-2000. Je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou.

Teoretická část obsahuje stručnou historii horolezectví, stručnou historii horolezectví v Čechách, dělení lezeckých disciplín. Dále se věnuje popisu pískovcovému lezení a vymezení základních pravidel. Důležitou kapitolou je historie lezení v Adršpašsko-teplických skalách.

Praktická část obsahuje pojednání o vývoji pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách po revoluci. Údaje o tomto období byly zjišťovány pomocí rozhovorů s místními legendami a pomocí populárně naučných článků z dané doby.

Klíčová slova: vývoj lezení, pískovcové lezení, revoluce, sportovní lezení, tradiční lezení

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name and surname: Kristýna Rypanová

Title of the bachelor thesis: Development of climbing in Adršpach-teplíce rocks in years 1989-2000

Department: Department of Social Sciences in Kinanthropology

Supervisor: Mgr. Milada Truksová

The year of the presentation: 2021

Abstract:

This bachelor work is about evolution of sandstone climbing in Adršpach-teplíce rocks in years 1989-2000 after the Velvet revolution. Bachelor is divided into two parts – theoretical and practical one.

Theoretical part explains short history of climbing, short history of czech climbing and climbing dividing. There is describe of sandstone climbing and main rules of sandstone climbing. Last important chapter is about climbing history of Adršpach-teplíce rocks.

Practical part contains part about evolution of sandstone climbing in Adršpach-teplíce rocks after revolution. Reports of the period were recognised thanks to interview with local legends and thanks to special articles.

Keywords: climbing evolution, sandstone climbing, revolution, sport climbing, traditional climbing

I agree with lending the thesis within the library services.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně, s odbornou pomocí Mgr. Milady Truksové, uvedla všechny použité literární zdroje a řídila se zásadami vědecké etiky.

V Olomouci dne 30. 6. 2021

.....

Kristýna Rypanová

Děkuji vedoucí práce Mgr. Miladě Truksové za odborné vedení mé bakalářské práce, pomoc při specifikaci tématu, cenné rady, ochotu a čas, který mi při společných konzultacích věnovala. Také děkuji své rodině a kamarádům za trpělivost.

Obsah

1	ÚVOD.....	7
2	PŘEHLED POZNATKŮ.....	8
2.1	Stručná historie horolezectví	8
2.2	Stručná historie horolezectví v českých zemích	9
2.3	Dělení lezeckých disciplín.....	11
2.4	Pískovcové lezení.....	12
2.5	Klasifikace obtížnosti cest.....	14
2.6	Přeskoky.....	16
2.7	Vybavení.....	17
2.8	Počátky lezení v Adršpašsko-teplických skalách.....	18
2.8.1	Stručná historie lezení na Supích skalách a Bišíku	18
2.8.2	Stručná historie lezení v Adršpašsko-teplických skalách	20
3	CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	23
4	METODIKA	23
5	VÝSLEDKY	24
5.1	Vývoj lezení mezi lety 1989-2000	24
5.1.1	Obtížnost	24
5.1.2	Vybavení.....	32
5.1.3	Magnézium	33
5.1.4	Přeskoky.....	34
6	ZÁVĚR.....	36
7	SOUHRN.....	37
8	SUMMARY	38
9	REFERENČNÍ SEZNAM	39
10	Přílohy.....	41

1 ÚVOD

Horolezectví se v posledních letech stalo velmi populárním sportem. Od začátků dob se rozvětvilo na mnoho kategorií. Jednou z kategorií je pískovcové lezení, které má svá velká specifika. Adršpašsko-teplické skály patří mezi nejvýznamnější pískovcové oblasti v České republice. Jedná se o unikátní pískovcové útvary, jež vznikly ústupem moře a erozní činností.

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila vývoj lezení v Adršpašsko-teplických skalách v letech 1989-2000. V této oblasti jsem vyrůstala, co se lezení týče, tudíž mám k unikátnosti oblasti velmi blízký vztah. Lezení zde se věnuji již přes 10 let, a to byl hlavní důvod k výběru tématu mé bakalářské práce. Častým pohybem v lezecké komunitě jsem získala spoustu známostí, díky kterým svou bakalářskou práci mohu obohatit a dostat se tak k obtížně přístupným informacím ohledně popisované doby.

Celková historie lezení je často zpracovávané téma. To samé se týká historie lezení v Adršpašsko-teplických skalách. Avšak téměř většina veškerých prací končí rokem 1989. Týká se to jak lezeckých průvodců dané oblasti, knih o historii v Adršpašsko-teplických skalách, tak i diplomových prací. Zdroje, končící osmdesátými lety jsou například: kniha Písaři od Bohumila Sýkory, kniha Vysoká hra od Pavla Lisáka, bakalářská práce Vývoj a současný stav pískovcového lezení v regionu Adršpach.

Tradiční pískovcové lezení si zachovalo svou tvář nejvíce. Avšak s pokrokem doby se i u tohoto specifického typu lezení začínají mísit moderní sportovní lezecké styly. Tlak moderní doby je veliký. A právě změny lezeckých přístupů po revoluci se snaží tato práce objasnit.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Stručná historie horolezectví

Za počátky horolezectví se považují výstupy na mohutné vysokohorské štíty. Od pradávna byl vztah k horám spojen s touhou objevovat panenskou přírodu, zkoumat nové přírodní prostředí. Za první výstupy se považovaly výstupy na sídla bohů, která byla umístěna právě na vrcholcích hor. Avšak strach člověka před trestem od boha mu nedovolil vystoupat příliš vysoko. Kouzlo hor zůstalo tedy pouhou domněnkou.

Nové působení lidí v horách je připisováno vojenským válečným výpravám ještě v období před naším letopočtem. Na horách působili i lidé, kteří zde hledali obživu a potravu pro svůj dobytek. Byli nuceni se naučit v horách orientovat.

Objevování přírodních krás hor zůstaly a staly se také hlavním motivem k prvním horolezeckým výstupům. V 17. století přírodní krásy Alp dokonce představovaly náplň podnikání (Dieška & Širl, 1989).

V roce 1786 udělali horolezci Balmat a Paccard první veliký krok, co se opravdového lezení týče. Společně vystoupili na nejvyšší horu Alp – Mont Blanc. Díky tomu vznikl o 70 let později první horolezecký klub Alpine club. Nastartoval se hon o největší počet zdolání horských vrcholů. Pro vysoký zájem o horolezectví se tedy ve druhé polovině 19. století začalo uznávat jako sport. Ve 20. století se technická výbava rapidně zlepšovala. To napomohlo k prvnímu překročení hranice 8000 m.n.m. bez kyslíku, a to na nejvyšší hoře světa Mount Everestu. Roku 1950, tedy o 30 let později byla dobytá první osmitisícovka Annapurna a o další tři roky později horolezec Edmund Hillary a jeho šerpa Tenzing Norkey poprvé zdolávají nejvyšší horu světa Mount Everest. Čas plynul a postupně byly zdolány všechny osmitisícovky světa. Významnou osobou horského horolezectví je Reinhold Messner, který jako první zdolal všech 14 osmitisícovek (Šmíd, 1991).

2.2 Stručná historie horolezectví v českých zemích

Horolezecká činnost se do Čech přinášela z přeshraničních Alp v průběhu 19. století. Významný zájem o hory a horolezectví k nám pronikal jak z Rakouska, tak i z Německa, konkrétněji z pohraničních Sudet, kde jsou rozlehlé pískovcové oblasti. Pískovcové lezení v Sasku začalo dřív, protože v Německu celkově horolezecké organizace působily dřív než v Čechách (Dieška & Širl, 1989).

V Čechách byla první horolezeckou organizací rakouská sekce Alpenverein založená roku 1870. Organizace se z jedné třetiny skládala z Čechů. I v Německu byl založen Alpský svaz, který se stal součástí rakouského Alpenvereinu. Po druhé světové válce Německo zastavilo veškerou činnost na území ČSR a organizace byla zrušena.

Česko je spjato se Slovinskou historií, kdy roku 1893 vznikl v Lublani spolek s názvem Slovinsko planisko družstvo. To se zamlouvalo třem Pražským horolezcům, kteří o 4 roky později založili odnož „Český odbor Slovinského planinského družstva“. Spolek měl 100 členů a jejich hlavním cílem bylo postavení české chaty v Savinjských Alpách. Ta měla sloužit ke spolupráci se slovinskými horolezci. Slavnostně byla otevřena 26. července 1899 a nazvala se Česká koča (Procházka, 2007).

V průběhu druhé světové války se lezci soustředili pouze na domácí terény, protože bylo zakázáno vyjíždět do zahraničních vysokých hor. Pro rozvoj pískovcového lezení v Čechách byl tento stav velmi nápomocen.

Po vzniku samostatného Československa horolezci procházeli spousty druhů organizací, ve kterých jim nevyhovovalo. Založili proto vlastní Klub alpistů československých (KAČS) a orientovali se převážně na zahraniční lezecké terény. V roce 1933 klub čítal už 600 členů. Na přelomu třicátých let se klub začal zpět orientovat na místní lezecké terény.

V roce 1946 se na Hrubé skále koná sjezd představitelů horolezeckých organizací. Ten stanovuje Svaz československých horolezců (Kraus & Černík, 1973).

V dalších letech došlo ke sjednocení tělesné výchovy, vznikaly oddíly v oblastech bez horolezecké tradice. Roku 1948 byla vytvořena Ústřední sekce horolezectví při Ústředním výboru Sokola. Organizace Sokol byla v roce 1953 zrušena, která byla nahrazena Státním výborem pro výchovu a sport, kdy

horolezecká sekce patřila do oddělení sportů. Státní výbor byl roku 1957 nahrazen Českým svazem tělesné výchovy. Začaly se uskutečňovat mimoevropské expedice na Hindúkuš, později i na Kavkaz. Po mnohých zahraničních vysokohorských výstupech se začalo psát o československých horolezcích v českých i zahraničních časopisech.

Roku 1993 po rozdělení Československa vznikl Český horolezecký svaz. Je to nejdůležitější organizace pro české horolezce. ČHS je sdružen v UIAA (Union Internationale des Associations d'Alpinisme). Mezi hlavní směry působení ČHS patří klasické horolezectví ve velehorských oblastech, výkonnostní lezení ve skalních oblastech, halové lezení, bouldering, skialpinismus a ochrana přírody.

2.3 Dělení lezeckých disciplín

Pro rozdělení lezeckých disciplín se nejvíce používá lezení sportovní a tradiční. Hlavním znakem tradičního neboli klasického lezení je přátelský přístup k přírodnímu terénu. Jde hlavně o to, aby skalní terén zůstal co nejvíce v původním stavu, aby se co nejméně používalo umělých pomůcek. Sportovní jištění je mladší disciplínou, ale za to velmi oblíbenou. Jde převážně o sportovní výkon (Bulička, 2011).

V horském lezení se jedná o původní terén, ve kterém pojem horolezectví vznikl. Jde o lezení v horských až vysokohorských terénech. Je náročné na vybavení. Často je potřeba se vypořádat různými změnami tlaku vzduchu. Je to sport fyzicky i psychicky velmi náročný (Bulička, 2011).

Ledovcové lezení je lezení na ledovcových plochách. Vychází z horského lezení v zimě. Leze převážně po zmrzlých vodopádech. I toto lezení se dá rozdělit na sportovní a klasické. Sportovní cesty jsou přírodně či uměle vytvořené a jsou krátké a zajištěné. Klasické lezení je na dlouhým ledovým terénu v horách (Bulička, 2011).

Skalní lezení a skály jsou velmi rozmanité. Mohou být například z čediče, žuly, vápence či pískovce. Atraktivní jsou tím, že jsou více přístupné a dostupné. Pro různé druhy skal jsou nastavena různá pravidla. Samostatnou disciplínou, kterou je pískovcové lezení, se bude zabývat následující kapitola.

2.4 Pískovcové lezení

Lezení na písku tvoří speciální horolezeckou disciplínu. Hlavním specifikem, které tvoří zvláštnost pískovcového lezení, jsou přesně stanovená pravidla lezení. Ty mají za úkol chránit především pískovec, který je velmi měkkým a křehkým materiálem náchylným na tvrdé předměty. Pravidla byla ustanovena také proto, aby umožnila co nejoptimálnější srovnání obtížnosti v jednotlivých skalních oblastech. Základním pravidlem je lezení s využitím pouze vlastní síly za nepoužívání žádných jiných pomůcek. K jištění se může používat pouze přírodních tvarů s ohledem na povrch skály, který je velmi křehký. Je zakázáno používat kovové „dojišťovací“ pomůcky, jako jsou „vklíněnce“ a „friendly“, které se smí používat na vápencových skalách. Jedinou výjimku tvoří využívání již osazených kruhů, které jsou osazeny na místech, kde je přírodní jištění nedostatečné nebo místo zajistit přírodně vůbec nelze. Přírodní jištění znamenají smyčky z lan a plochých popruhů různých délek a šířek. Zakládají se jako uzly do spár a trhlin, vážou se kolem hrotů, provazují se tzv. „skalními hodinami“ (Bulička, 2011).

Co se týče problematik pravidel lezení v současnosti, nejvíce zmiňovaným problémem je používání/nepoužívání magnézia. Lezci na vysoké úrovni zastávají názor, že lézt těžké cesty kolem obtížnosti Xa je bez magnézia nemožné. Neoficiálně se tedy magnézium smí používat od obtížnosti cest IXa nahoru. Bohužel v dnešní době lze i na mnohých cestách nižších úrovní spatřit ušpiněné chyty od magnézia. „*Já s maglajzem nelezu, ti, co dělali ty cesty, taky neměli maglajz, tak proč bych ho měl já. Je to tradiční bez toho maglajzu*“ (Vondráček, Pavel, 12. 4. 2021). Další problematikou v pískovcovém lezení je osazování fixního jištění. Pravidla praví, že osazovat jištění ze slanění nebo s horním jištěním je zakázané. Tento způsob je v rozporu s pravidly pískovcového lezení. Byl přenesen z vápencových oblastí a pro starší generaci je naprosto nepřipustný. Nejlepší lezci své prvovýstupy lezou v souladu s pravidly, a to čistě odspodu. Tesání chytů je v pískovcovém lezení taktéž zakázáno. Avšak častým lezením se některá místa měkkých skal opotřebovaly natolik, že z původních malých stupníků vznikají tzv. schody.

Pojetí lezení je furt stejný. Začali to Sasové, vrtalo se z lezecké pozice, takže se k tomu dalo dolézt. Pak se to tu měnilo, pak si lidé tu začali sedat do smyček, skob apod. a tohle švindlování vedlo k upravování pravidel. Napřed bylo stavení,

pak to zakázali, pak zas to povolili – jak se to komu hodilo a kdo jak v komisi lezl (Blahna, Petr, osobní rozhovor, 13. 5. 2021).

Česká pískovcová skalní města lze rozdělit do tří oblastí: Děčínsko, Český ráj a Broumovsko, ve kterém leží Broumovské stěny, Ostaš, Křížový vrch a popisované Adršpašsko-teplické skály, kterých jsou součástí Supí skály a Bišík. V Českém ráji se nachází Suché skály, Klokočské skály, Příhrazské skály, Hruboskalsko a vrch Mužský. Českosaské Švýcarsko v Děčínské vrchovině zahrnuje Skály u Bělé, Jetřichovické stěny, Tiské stěny, Prostředí Dolního a Prostředního Žlebu.

Většina pískovcových skalních měst leží v jedné rovině. Je to z toho důvodu, že zde byla celistvá pískovcová vrstva, která tvořila dno druhohorního moře, které se vlivem různých tlaků a erozí změnila do dnešní podoby pískovcových měst. (Kraus & Černík, 1973).

Největší skalní město v České republice a ve střední Evropě jsou Adršpašsko-teplické skály. Leží v severovýchodních Čechách zhruba 25 km východně od města Trutnov. Rozkládají se na ploše 18 km². Právě vývojem lezení v této oblasti se zabývá tato bakalářská práce.

2.5 Klasifikace obtížnosti cest

Každý sport musí mít stanovená pravidla pro hodnocení výkonů. Není to jinak ani u horolezectví. Horolezecký výkon je rozdělen na dvě části. Jednou částí je styl výstupu a druhou obtížnost cest. Základním nástrojem pro hodnocení horolezecké obtížnosti jsou klasifikační stupnice. Je jich větší množství a postupem času se různě vyvíjely. Mezi nejznámější a ve světě nejvíce používané stupnice patří francouzská, americká, saská a UIAA stupnice. V současné době se u nás nejčastěji používá stupnice UIAA a saská stupnice v pískovcových oblastech (Bulička, 2011).

Stručná charakteristika stupňů obtížnosti v saské stupnici:

I = velmi snadné – krátké lehké komíny, členité stěny

II = snadné – dostatek množství chytů

III = lehké – dostatek chytů, náročné na rovnováhu

IV = mírně těžké – pasáže s méně dobrými chyty, spáry, odšlapy

V = dosti těžké – převislé úseky, lezení na tření, málo členitý terén

VI = těžké – delší převislé úseky, obtížné stěnové a spárové lezení

VII = velmi těžké – prodlužování obtížných úseků, je potřeba trénovanost a zkušenost

VIIb = neobyčejně těžké, VIIc = krajně těžké

VIII – X – dochází ke zvyšování předchozích obtížností, je potřeba trénovat a posilovat.

XII je současnou hranicí lezeckých možností. K překonání jsou potřeba ideální podmínky.

Tabulka 1. Srovnávací tabulka klasifikačních stupnic

UIAA	Francie	USA	Sasko	Británie	Austrálie	bouldering	
I	1	5.2	I	moderate	11		
II	2	5.3	II	difficult			
III	3	5.4	III	very difficult	12		
IV	4	5.5	IV	4a	13		
V-		5.6	V	4b	14		
V	5	5.7	VI	4c	15	Fb3	
V+			VII	5a	16	Fb4	V0
VI-	5+	5.8	VIIb		17	Fb5a	
VI	6a	5.9	VIIc	5b	18	Fb5b	V1
VI+	6a+	5.10a	VIII		19	Fb5c	
VII-	6b	5.10b	VIIIb	5c	20	Fb6a	V2
VII	6b+	5.10c	VIIIb		21	Fb6a+	
VII+	6c	5.10d	VIIIc		22	Fb6b	V3
VIII-	6c+	5.11a	IX	6a	23	Fb6b+	
VIII	7a	5.11b	IX		24	Fb6c	V4
VIII+	7a+	5.11c	IXb		25	Fb6c+	V5
IX-	7b	5.11d	IXc	6b	26	Fb7a	V6
IX	7b+	5.12a	X		27	Fb7a+	V7
IX+	7c	5.12b	Xb	6c	28	Fb7b	V8
X-	7c+	5.12c	Xc		29	Fb7b+	V9
X	8a	5.12d	XI	7a	30	Fb7c	V10
X+	8a+	5.13a	XIb		31	Fb7c+	V11
XI-	8b	5.13b	XIc	7b	32	Fb8a	V12
XI	8b+	5.13c			33	Fb8a+	V13
XI+	8c	5.13d			34	Fb8b	V14
	8c+	5.14a			35	Fb8b+	V15
	9a	5.14b			36	Fb8c	
	9a+	5.14c					
		5.14d					
		5.15a					

Styl výstupu je druhým důležitým faktorem k určení obtížnosti cest. Za nejhodnotnější způsob přelezu se považuje On Sight (OS). Je to styl přelezu v pozici prvolezce na první pokus. Lezec cestu nestudoval a ani v ní neviděl nikoho lézt. Redpoint (RP) je styl zdolání známé cesty bez pádu v pozici prvolezce. Nejméně hodnotný styl je Absolutely free (AF), což je volné zdolání cesty s možností odpočinutí na jistících bodech. Při stylu přelezu Flash lze mít předem založené jistící body. Dále je se s cestou seznámit, ale nacvičovat ji nelze. Poslední styl přelezu je Free solo, což znamená lezení zcela bez jistění, za pomoci pouze vlastní síly.

2.6 Přeskoky

Jedná se o specifickou odnož pískovcového lezení. Přeskoky ze skály na skálu vznikaly hlavně z praktických důvodů. Mohlo jít o jednodušší sestup z jiného vrcholku nebo třeba o rychlejší zdolání panenského vrchu. S čtenějším prováděním skoků byla potřeba skoky taktéž oklasifikovat. Hodnotí se délka skoku, převýšení, možnost rozběhu a jiné. Přeskok platí pouze tehdy, skáče-li lezec s jistěním na odrazové věži. Znamená to, že má jistěním za zády.

Obtížnost přeskoků je očíslována obdobně, jako stupnice přeletů:

1 = lehký – krátký přeskok do 2 metry, ve stejné úrovni

2 = středně těžký – delší skok nad 2 metry s menším výškovým rozdílem

3 = těžký – riskantní skok se špatným odrazištěm nebo dopadištěm

4 = krajně těžký – stupňování předchozích podmínek, akrobatický výkon

5 = extrémně těžký – hazardní výkon

Největší skokanský obrat nastal v 60. a 70. letech. Za nejdůležitější skokany se považoval Petr Prachtel a jeho žena Zorka Prachtelová. Také Petr Mocek zdolal spousty přeskoků. V Teplických skalách je nejznámější přeskok Hobišhop z Herynka na Polární trůn. Číslo klasifikace má za 4, je dlouhý necelé 4 metry, rozběh je do kopce a skáče se do chytů v rovině odrazu.

2.7 Vybavení

Nejdůležitějším vybavením horolezce bylo již od počátku lano. Lano se stalo součástí výstupů do hor. Lezci si pomocí lana mohli usnadnit obtížná místa, mohli spouštět zavazadla, lidi a jiné. Lano se stalo poutem přátelství mezi horolezci (Procházka, 1979). Po druhé světové válce se používala konopná lana. Byla buď pletená, která měla větší pružnost, nebo kroucená, u který se zase lépe vizuálně kontrolovalo opotřebením. Konopná lana byla těžká a jejich nosnost nebyla bůhví jaká. Byla zároveň dost náchylná na vlhkost a odření o skálu (Procházka, 2002).

Přelom mezi dobou „konopnou“ a „nylonovou“ se stala druhá světová válka, kdy bylo za potřebí více pevnějších lan, než konopné lano mohlo poskytnout. První nylonová lana byla v roce 1938, průměr měla 11 mm a nosnost téměř 1400 kg. Avšak po válce tato lana byla stále velmi drahá, proto se konopná lana využívala nadále. Tuzemská silikonová lana byla tuhá, téměř netlumila pády, vyznačovaly se dlouhou životností, špatně se s nimi manipulovalo a nepraskaly. Zato v NDR měli naopak až moc pružná lana, kdy se stávalo, že při pádu se lezec dotkl nohama země a pak ho lano zpátky vymrštilo nahoru. První lezecké lano s opletem a jádrem přinesla na trh francouzská firma. Více vyvinutá lana s jádrem a opletem se používají dodnes. Avšak dodnes není znám první vynálezce lezeckého lana. O místo se přelo více firem.

Ovšem lézt pouze s lanem nestačí. Důležitou roli hrají jistící pomůcky. Nejstarší jistící pomůckou jsou skoby. Avšak ne všude skoby šly používat, proto se vymyslely dřevěné klíny vhodné do spár. V začátcích pískovcového lezení se začaly používat i kruhy, které byly vyráběny s velkým průměrem, aby nimi šla prostrčit ruka, díky které se mohli rozvázat a znovu zavázat přes kruh na slanění (Procházka, 2002).

Postupem času začaly hrát důležitou roli karabiny. Nejprve se vyráběly ze železa, měly různý tvar a velikost. Rychle se však začaly zdokonalovat. Používaly se hojně v místech, kde nebylo možné osadit kruh, protože místo šlo zajistit smyčkou.

Smyčky jsou důležitou součástí výbavy horolezce už od prvopočátku. Používají se s ohledem na měkkou strukturu pískovce, kdy kovové skoby pískovec velmi rychle ničí. Až do zavedení sedacích úvazků sloužily dlouhé smyčky jako sedačky.

2.8 Počátky lezení v Aadršpaško-teplických skalách

2.8.1 Stručná historie lezení na Supích skalách a Bišíku

Supí skály a Bišík byly vždy okrajovými oblastmi, co se lezení týče. Bylo to hlavně z toho důvodu, že vlak jel jen do Dědova nebo Teplic a odtud to byla ještě pěkná dálka, a navíc stále do kopce. Nebylo tu také moc hospod. To byly dva úhlavní hendikepy v dobách, kdy se sem autem ještě nejezdilo. Díky tomu se ale oblast stala oblíbeným místem pro lezce spíše sportovce a lezce spíše trampy. Prvními zdolanými věžemi byly věže na Čapím vrchu a v okolí hradu Skály (Lisák, 2012).

Biskup je dominantou celé oblasti, vyčnívá nad stromy a je dobře vidět z mnoha úhlů. Byl první sportovně zdolanou věží 14. června 1936 teplickými lezci Alfredem Dewernerem, Karlem Bockem a Fritzem Bittnerem. Jména Bittner, Bock a Dewerner lze také najít ve vrcholových knížkách třeba z teplického Kance nebo adršpašských Milenců (Lisák, 2012).

Rok 1948 čítal další prvovýstupy na Bišíku: Kukačka (J. Šmíd, K. Brož, V. Tomek), Slon (M. Jirka, V. Tomek), Veselá (M. Jirka, V. Tomek). Padesátá léta si připisují pouze jeden výstup na Spirálovou věž (Lisák, 2012).

Teprve šedesátá léta přinášejí velkou vlnu prvovýstupů: Satan a Supí štít (Václav a Ivo Jiráskovi), Perun (V. Arnošt, A. Havlíček), Kuchyň (P. Slanina, I. Brumlich.), Dragoun, Černý kvádr, Velký a Malý Bratr, Žába, Strážce (L. Páleníček, F. Půlpán), Páže, Skaut, Barokní věž pod hradem (A. Rousek, I. Vojtek), Růže (R. Zeidler, S. Lanta), Trn (F. Rázl, V. Hornych, J. Seifert) a další (Lisák, 2012).

V sedmdesátých letech budil respekt Černý doktor, Biskupská stolice (G. Lamka, V. Hornych). Gusta patřil mezi špičkové lezce své doby. Předčasně zemřel při lavině ve Vysokých Tatrách. Celá komunita místních lezců byla tragickou událostí zasažena a skončila tím etapu průkopnických dob na Bišíku. Dodnes se na počest pořádá „Memoriál Gustava Lamky“. Jedná se o lyžařský závod (Lisák, 2012).

Osmdesátá léta přinesla další rozmach v podobě neoficiálního sdružení HOBIŠ (Horolezecký oddíl Bischofstein). Parta lezců převážně z hronovského oddílu získala Chalupu pod zámečkem, tzv. Cedulárnu, která se stala centrem lezeckého dění. Parta mezi starší a mladší generací působila krátce, pouhé tři roky, ale za tu dobu s lezením začala řada významných postav: Tomáš Čada, Stanislav Lanta ml., František Čepelka, Vladimír Horák, Karel Šimek a jiné (Lisák, 2012).

Poslední roky jsou Supí skály spojeny se jménem Jaroslav Houser. Jeho prvovýstupů je nespočet, proto je nemá cenu vyjmenovávat. Je potřeba však zmínit, že staví cesty „pro lidi“. Ale i přesto je schopný udělat pár neuvěřitelných kroků bez jištění. Chtěl totiž hezké a těžké cesty označit vykřičníkem či hvězdičkou. Výraznou postavou posledních let byl i Antonín Volk, který si se svými přáteli udělal slušný seznam prvovýstupů (Lisák, 2012).

2.8.2 Stručná historie lezení v Adršpašsko-teplických skalách

První horolezci v Adršpašsko-teplických skalách byli Němci. Patřili do saského klubu K. V. Lössnitz. Jako první podnikli výstupy na monumentální pískovcové věže. Přijeli roku 1923 na Letnice neboli Svatodušní svátky. Za svůj první cíl si stanovili Krále. Výpravu na Krále uskutečnila skupina devíti saských lezců: M. M. Reichelt, O. Rülke, O. Rotheuler, O. Köstner, R. Köstner, E. Uhlig, W. Bräuer, K. Merkel v čele s Willi Adamem. Směr si zvolili Starou cestou z náhorní terasy překročením do komína a jím pod vrchol jehly. Na konci komínu přepadem a stěnou na vrchol. Výstup se ale neobešel bez pádu prvolezce v nejtěžším místě těsně před vrcholem. Skupina vše zvládla a svůj cíl dosáhla 20. května 1923. Ve stejný den se Johannes Unger a Wilhelm Fiehlem pokoušeli zdolat věž Cimbuří, ale museli skončit na nižším západním předvrcholu. Místo těsně před vrcholem bylo náročné a pomohlo by jim pouze stavění¹, které ale uskutečnit nemohli, protože jim chyběl třetí lezec. Druhý den však nezaháleli a vrchol pokořili jiným směrem (Lukavský, 2000).

Vzhledem k tomu, že si Němci při prvním příjezdu připsali vysoké množství zdolaných panenských vrcholů, rozhodli se přijet o měsíc později, tedy v červnu znovu. Tím se opět zapsali do první historie Adršpachu, protože trojice lezců Otto Rulke, Otto Dietrich a Wilhelm Fiehl poprvé vystoupili na Milence, které jsou dodnes považovány za dominantu Adršpašsko-teplických skal. Den poté se jim povedl další výstup, a to na neméně opomíjenou Starostovou. O události se dokonce psalo i v místním tisku (Sýkora, 2004).

Do začátku druhé světové války byla v Adršpachu vylezena řada dominantních věží. Většina z nich byla slezena saskými a sudetskými lezci. Ale pár věží, jako je třeba Džbán nebo Štěpánská koruna byly zdolány českými lezci z Klubu českých alpistů, které sem zahrnovalo špatné počasí ve Švýcarsku (Lukavský, 2000).

Před válkou začali lézt i místní lezci z Teplic a Dolního Adršpachu. Téměř všichni sudetští Němci byli po skončení války vyhnáni zpět do domoviny. O jejich zdatnosti a znalosti terénu se mluví dodnes, kdy se z konce války na dominantních věžích Adršpachu a Teplicích náhle objevily bílé vlajky. Tak jako ve válečných frontách znamenaly vzdání se nepříteli, tak i tady zřejmě znamenaly to samé. Byly

¹ Stavění je technika, která se nejčastěji používá při zdolávání cest v pískovcových skalních oblastech. Jde o tzv. lidskou pyramidu, která je složena z dvou a více členů. Používá se tam, kde cestu není možné přelézt jinak.

rozmístěny sudetskými horolezci, protože čeští horolezci do těchto oblastí do 9. května 1945 nemohli (Sýkora, 2004).

Válka skončila a Adršpašsko-teplické skály opět patřili Československu. I přesto, že se otevřely hranice, lezení v Adršpachu lehce stagnovalo. Avšak pár povedených prvovýstupů se povedlo. Jednalo se o prvovýstup na Elišku z roku 1947 a o rok později i na Hrad (Lukavský, 2000).

Léta 50. a 60. přivádí do Adršpachu novou generaci lezců. Změnili směr a nezaměřovali se na pouhé „zdolání neslezených věží“, ale vytyčovali nové stěnové výstupy a pouštěly se do spár. V roce 1960 se mohli vrátit šťastí lezci. Toho hned využil Herbert Richter a připsal si do dnes vyhlášenou Papouščí spáru na Papouška. Jeho známou kombinací jištěné spáry a těžkého stěnového lezení je například Slunovrat na Starostu. Z místních lezců si největší jméno získal Karel Hauschke, nazývaný „Kokša“. První cesty dělal již v roce 1959 na Křížovém vrchu. Později se přesunul do těžkých stěn Adršpachu. Důkazem je třeba Údolní cesta na Vévodu. Připsal si také Leteckou na Milence nebo Dlouhý kout na druhé straně Milenců. V dalších letech se druhou významnou postavou spolu s Karlem Hauske stal Jaroslav Krecbach. Měli společně mnoho prvovýstupů: Decháč na Krále, Čarovná stěna na Kokšovu věž, Hubařská cesta na zub. Karel Hauschke roku 1965 odešel do Německa, kde si postavil loď a vyplul na svou první zaoceánskou plavbu (Lukavský, 2000). Před odjezdem udělal 9. května 1965 svou poslední cestu na Tyroláky s názvem Cesta mořských vlků, což se ukázalo jako jeho dlouholetý sen, který se mu splnil v podobě vlastní lodi (Sýkora, 2004). Jaroslav Krecbach umřel roku 1970 pod Huascaránem s výpravou československých horolezců². Poslední zmíněnou významnou postavou je dobrý lezec, „spárař“ Ladislav Šolc, který byl znám svou vybroušenou technikou lezení spár. Nejznámější výstup si připsal na Koberce cestou Bílá Růže. Mezi jeho nejjištěné prvovýstupy patří: Údolní cesta na Věž Jeana Franka nebo Rangers na Studenta (Lukavský, 2000).

² Výprava patnácti československých horolezců se vypravila na expedici v roce 1970, o které se bohužel říká, že byla prokletá. Celá výprava byla provázena sérií osudových okamžiků. Začalo to tím, že místo Aljašky museli odjet do Peru. Poté se zpozdila loď s expedičním materiálem, který později sice dorazil, ale byl vykraden. Třetím osudovým okamžikem bylo to, že tábor postavili jinde, než bylo plánováno. Na závěr se skupině zabil Ivan Bortel, nejzkušenější lezec, což byl důvod ke změně programu zbylé skupiny, kterou zastihlo zemětřesení. Během zemětřesení spadla lavina, při které zahynulo všech zbylých 14 horolezců.

V 60. a 70. letech se v Adršpachu objevilo spousta jmen významných lezců. Václav Bruckner zvaný „Kolda“ dělal prvovýstupy již čtyřicet let. Milan Rusý a jeho Iļjův odkaz na Starostovou. Jan Farkaš zvaný „Jenny“, další výborný „spárař“. Leopold Páleníček, František Půlpán a Jaroslav Poul zvaný „Piki“ s Petrem Blahnou zvaným „Pete“ tvořily dvě ustálené dvojice prvovýstupců. Václav Horných se může pyšnit Údolní hranou na Štěpánskou korunu. Obtížnost cest Jaroslava Housera zvaným „Piskoř“ za uplynulých let stoupla. Partička tří „atletů“ Vladislav Arnošt zvaný „Ány“, Antonín Umlauf a Aleš Havlíček z náchodského oddílu přinesli v té době nezvyklý sportovní přístup k lezení. Na stopy Jiřího Rymeše zvaného „Lalubi“, Miloše Pražáka, Miloše Raina zvaného „Klokana“ Miloše Noska a Antonína Rouska narazíte v Adršpachu na každém rohu (Lukavský, 2000).

Další dva významní lezci jsou Stanislav Lukavský zvaný „Cikán“ a Petr Mocek zvaný „Mocan“. Nespočet kruhů, které v Adršpaško-teplických skalách zatloukli. Mezi adršpašskou špičku patří „Mocanův“ cit pro linii, schopnost prvovýstup dokonale rozvrhnout a dobře zajistit. „Cikánova spára“ je zase známý pojem spár, ve kterých není moc kruhů. Protože „Cikán“ má dokonalou techniku a umění zajistit smyčku téměř na čemkoliv mu umožňuje zdolávat největší spárové problémy (Lukavský, 2000).

V 80. letech zde řádl Tomáš Čada často i s Bohumírem Machem. Jejich významnými výstupy je Crazy projekt na Čapku nebo známý rajbas Kitzbühel na Vinetoua Tyto prvovýstupy se zapsaly jako exponované cesty sportovního lezení na písku. Čada má na svém kontě mnoho cest těžkých obtížností (Sýkora, 2004).

3 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem této práce je zachytit a popsat vývoj pískovcového lezení v Adršpašsko-teplických skalách v letech 1989-2000.

4 METODIKA

Při tvorbě bakalářské práce byla použita metoda analýzy textů a dokumentů a metoda polostrukturovaného rozhovoru.

Použité dokumenty a texty jsou uvedeny v referenčním seznamu. Informace byly čerpány převážně z populárně naučné literatury a populárně naučných časopisů o lezení, jak historických (z konkrétní doby), tak současných.

Metodu polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami jsem použila při rozhovorech s významnými lezci oblastí, představiteli rozvoje pískovcového lezení v dané lokalitě. Mezi informátory patřil Petr „Pete“ Blahna, Petr „Mocan“ Mocek, Pavel „Ziki“ Vondráček, Tomáš „Čadys“ Čada, Jan „Fík“ Fišer. Informátorům byly kladeny otázky související s rozvojem lezení v daném období a oblasti.

5 VÝSLEDKY

5.1 Vývoj lezení mezi lety 1989-2000

5.1.1 Obtížnost

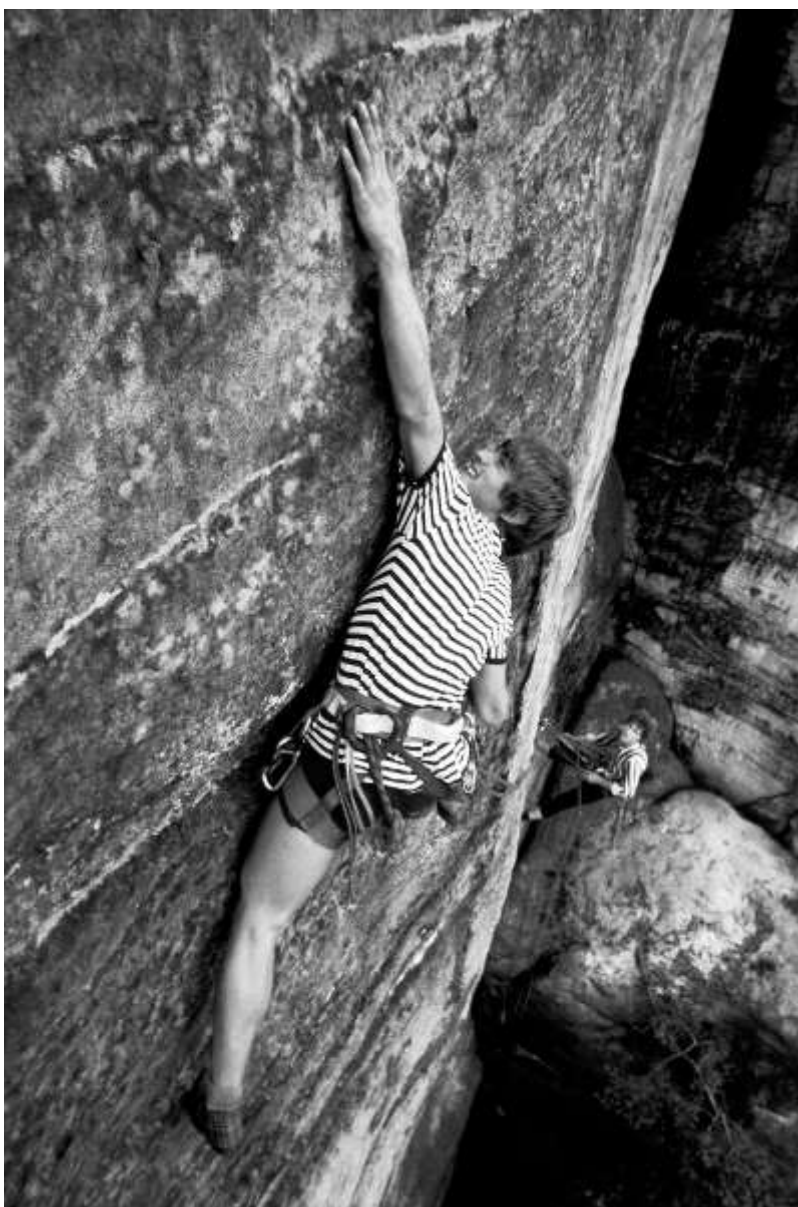
Do hlubin lezeckých věků se propadl význam Teplických skal, kdy na Ledního Medvěda udělali „Sasíci z Emporu“ dlouho nejtěžší cestu na písku v republice. I když se místní i přespolní poté snažili, výstupy byly těžké spíše na „morál“³ a lezení na obtížnost se zvyšovalo ve srovnání se zahraničním jen velmi pozvolna. Tomu odpovídala i skutečnost, že se klasifikace v období 70. let zastavila na VIIC extrém. To bylo číslo velmi těžké cesty, do které se jen tak někdo pustit nemohl. Stupnice fungovala dlouhá léta a své mnohdy neobyčejně těžké výstupy se lezci snažili „vtěsnat“ do VIIC stupnice. „*Stupnice byla vždy do VIIC, a Arnold to začal Německu, vylezl těžší cestu, tak to dal za víc*“ (Mocek, Petr, osobní rozhovor, 13. 6. 2021)

Během dalších desetiletí problémy s klasifikací (příliš tvrdá stupnice, a navíc ukončená stupnice) vyvolaly nutnost jejího otevření a převzetí klasifikace saské. Koncem 80. let se sice již nejtěžší cesty na písku opět daly srovnávat s těžkými cestami na vápenci, ale zároveň se některým tehdy špičkovým lezcům zdálo, že „písek“ kvůli své křehkosti dosáhl maxima. „*A pak sem přišla saská stupnice, že to máš víc rozdělený – 8abc, 9abc. Ale to záleží, děláš cestu a seš ve formě a dáš to 8c, ale nebudeš ve formě a dáš to 9ab*“ (Vondráček, Pavel, osobní rozhovor, 12. 4. 2021).

Až několik minulých let ukázalo, že existují možnosti dalšího posunu v obtížnostech pískovcového lezení. Místní i přespolní lezecké špičky (vyzbrojeni silou z převážně zahraničních vápenců) začaly postupně bourat jeden mýtus za druhým. Protože klasifikace stoupla a přibylo nových odvážlivých prvolezců, začaly se Teplické skály stávat jednou ze světových oblastí (jak co do obtížnosti, tak i krásy výstupů). Mezi významnou cestu Tomáše Čady, za kterou dostal ocenění Výstup roku patří cesta „Gravitační komplexy“ IXc, RP Xa na Papriku (Obrázek 1). Stejně tak radost z cest Tomáš sdílel z cesty „Happy End“ IXc na Věž Jardy Berana, nebo „Crazy Projekt“ IXc na Čapku v Adršpachu. „*I my jsme si začali uvědomovat*

³ Morál lze přeložit jako odvaha. Znamená to mít psychickou odolnost a podstupovat nebezpečné výstupy. Nebezpečné spíše z malé míry možnosti jištění. Pocit strachu má každý úplně jiný, proto stupnici morálních obtížností přesně stanovit nelze.

(zejména s vylezením současných 'prásků'), že zde vykryštovala unikátní oblast světového formátu" (Malík, 2000). Oblast je specifická lezecky ojedinělými hranami snů. K takovým patří např. cesta Akumulátor na Strojovnu. Je to neuvěřitelně oboustranně převíslá hrana se sérií „mikroskopických“ chytů a „nechutných“ oblin, kterou poprvé stylem RP překonal jeden z nejlepších pískařů současnosti Marcel Kubrt Toman dne 20. srpna 1999.

Obrázek 1. Tomáš Čada v cestě Gravitační komplexy

Před revolucí se cestovat dalo, ale bylo to omezené. Jezdit se mohlo přes pár cestovních kanceláří nebo se výjezdními doložkami, které málokdo dostal. Jen pár

lidí mělo štěstí, že dostali výjezdní doložku a mohli někam vyjet. Nebylo to běžné, bylo to výjimečné. Potřeba k tomu byl ještě devizový příslib a vízum. Jezdit do zahraničí mohli jen reprezentační výjezdy, výběrová družstva. *„Díky tomu, že jsem byl v nějakém výběrovém družstvu jsem víceméně zažil, že se začalo jezdit do skal, předtím se jezdilo jenom do hor“* (Čada, Tomáš, osobní rozhovor, 15. 6. 2021).

Revoluční zlom nastal 17. listopadu 1989. To odstartovalo otevření hranic a možnost výjezdů do zahraničí. Po revoluci měl tu možnost vyjet každý. Začalo se vše uvolňovat a každý si to chtěl v zahraničí vyzkoušet. Začaly se sem hromadně přivážet zvyky z ciziny. Komunikační kanály se začaly rozšiřovat. Před revolucí možnost vyjet mělo jen pár vybraných jedinců, kteří měli nějaké výsledky a výkony. Jen těchto pár jedinců sem pak dostávalo informace z ciziny. Prostřednictvím časopisu se dalo taktéž něco ze zahraničních oblastí dozvědět, ale bylo toho pomálu a nic jiného tenkrát nebylo. Po revoluci už jezdily hromady a už ty názory a zahraniční zvyky nebyly o jednotlivcích, ale začalo to být hromadné. Tomáš Čada a Jindřich Hudeček začali poctivě trénovat, přistupovali k tréninku profesionálně, přizpůsobili stravu a životosprávu, trénink měli vyzkoumaný podle modelů a velmi rychle se posunovali nahoru jak lezecky, tak psychicky. *„Čadys a Hudys byli první, co lezli v Arcu a ty to posunuli, protože měli informace a věděli, jak se leze venku“* (Blahna, Petr, osobní rozhovor, 13. 5. 2021). Tihle dva lezci, co lezli venku na pohárech viděli, jak se trénuje a leze venku, tak to vozili sem, protože tady takhle lézt chtěli taky. Co z ciziny ale přivezli je používání magnézia. Nejvíce se lezení s „maglajzem“ posunulo ve Žlebu s Jindřichem Hudečkem, kde začaly první „desítky“. V Teplicích začal magnézium používat Tomáš Čada. *„Začal jsem sem vozit nějaký jako jiný manýry možná trošku a někomu se to líbilo někomu ne“* (Čada, Tomáš, osobní rozhovor, 15. 6. 2021). O sportovním lezení ale moc řeč být nemohla, protože nebyla možnost, kde trénovat. Tu měli jen ti vyvolení v reprezentaci. Začalo se padat. Do té doby se nepadalo, protože když se spadlo, tak to byla historka okolo a známka slabosti.

Počátky sportovního lezení nebyly až po revoluci, ty byly už před. Začalo to výjezdy do zahraničních skal reprezentačními výjezdy. Začaly se lézt sportovnější, náročnější cesty. Lezly se „ploché“ stěny, ve kterých se jen těžko zakládala nějaká smyčka. Proto jsou kruhy i blíže u sebe. Revoluční zlom se týkal i nově sportovních stylů přelezů cest. Moderní sportovní styly však na písku nevznikaly. Protože se otevřely hranice, začalo se více cestovat a jezdit do zahraničí na vápencové skály.

Zde vznikaly zmiňované sportovní styly přelezu, které se pak do pískovcových oblastí přenesly. Dřív, třeba v Německu se lezlo tak, že spolulezec padal tak dlouho, dokud nevymyslel obtížné místo. Pak už mu ale často nezbývala síla na to, aby je přelezl. Byl tedy vystřídán druhem, ale hlavně, že se vědělo, jak na to a cesta mohla být přelezena.

Rozumíš X1a RP, to nemůže být víc jak Xb AF, to má tolik bodů jenom proto, že je to tak nedostupný tou první délkou. Kdyby to bylo někde dole hned nad zemí, tak to nacvičí a dají to za míň. No a Xb – to nějak odpadáme (Štěpánek, 1999).

První půlka 90. lech posledního století zažila v Adršpašsko-teplických skalách tzv. dobu temna. Toto období tak nazval Jan Fišer. Všichni byli natěšení na to, až se otevřou hranice a odjeli hned, jak mohli. „*Vstupenkou pro výjezd byl plakát Havla na kapotě. Havel ano, 'komančí' ne*“ (Fišer, Jan, osobní rozhovor, 15. 6. 2021). Začalo se jezdit ven a všichni, co lezli tady, protože nemohli jinam, jezdili do Francie, do Německa, do Rakouska, Slovinska, Itálie. Porevoluční léta se to v Adršpašsko-teplických skalách utlumilo, tím, jak se uvolnily hranice. Na 5 let se začalo jezdit ven, než se lidi nasytili a začali se vracet. Až před rokem 2000 se zase začali vracet a po roce 2000 následovala další etapa. Většina cest vznikla až po roce 2000. Předtím bylo období, kdy se jezdilo ven. V Adršpašsko-teplických skalách už nebylo co lézt. Všechny „desítky“ byly vylezené, i ty, co byly na Křížáku. A tak se jelo za hranice, kde bylo více možností. Spoustu let se tu nebudovalo nic nového, nikam se to neposunovalo. „*Já jsem postavil cestu, která se držela v žebříčku 100 nejtěžších cest dlouhých deset let*“ (Fišer, Jan, osobní rozhovor, 15. 6. 2021).

V Adršpachu začali lézt Němci, a ti cesty nikdy moc „nepřejišťovali“. Stačí se podívat například na Slunovrat od Richtera, tam by se kruh navíc určitě snesl. Mocek hovoří i o některých svých cestách jako málo jištěné. Zkaženou linií je podle něj i jeho vlastní Iljův odkaz neboli Dieškova hrana na Krasavici v Adršpachu. Tomáš Čada, který nesl pochodeň výkonnosti v osmdesátých letech a který rovněž lezecky vyrůstal v rezervaci „morálových“ cest Adršpašsko-teplických skal krčí rameny: „Neřekl bych, že Slunovrat, Holka prodejná na Jitřenku nebo Bílá růže na Koberce patří mezi cesty s vykřičníkem“. Cesty to jsou exponované, ale je potřeba jen veliká dávka „morálu“, zabít se tam nedá. Nicméně vraždy k lezení na písku patří. Stačí si přečíst jména „prvovýstupců“ a hned člověk ví, čemu se raději vyhnout. Klasické „vraždy“ v Adršpašsko-teplických skalách byly takovou tradicí. Záleželo vždy na tom, kdo cestu dělal. Obtížnost i zajištěnost byla od každého jiná.

Od Mocka byly cesty většinou pěkné a zajištěné. Od „Cikána“ Lukavského moc zajištěné nebyly, někdy i vůbec. „Cikán“, když byl ve spáře, tak jištění nepotřeboval, protože byl mistr na smyčky ve spárách. Tudíž si téměř veškerá místa zvládl zajistit sám. Ale i jemu se stávalo, že místo zajistit nešlo, tak tam dal kruh. Cesty například od „Špeka“ Slaniny byly lehce nebezpečné. Vědělo se, že cesta nebude zadarmo a že se v ní můžeš „vybát“ a přerazit. Ale od těchto osobností se vždy vědělo, co očekávat. Stačilo si jen přečíst, kdo cestu stavěl a podle toho se rozhodnout. Ty lidi cestám dávaly to jméno, tu osobnost a svůj podpis. *„Někdo říká, že jsem dělal odvážný cesty, ale já o tom nevím. Možná jo, ale to spíš omylem“* (Čada, Tomáš, osobní rozhovor, 15. 6. 2021). Někdo to měl tak, že stavěl cesty, aby se nelezly. Byl to jeho podpis, aby cestu přelezlo, pokud možno co nejméně lidí, nebo aby tam zůstal pomníček lidí, kteří se na cestě přerazí. Tomáše Čadu to naopak těšilo, když cestu zopakovalo co nejvíce lidí. Zastával názor, že cesty se dělají pro lidi, ne pro sebe a měly by se lézt.

Dříve byla jiná doba. Vůle opakovat takové „morálově“ těžké cesty byla větší. V 90. letech začala vyhrávat spíše soutěživost. Klasické lezení bylo v jiné dimenzi než v éře „sportovního lezení“, kde byly cesty odjištěné půldruhého metru od sebe. Například v Anglii by za návrh na dojištění „morálových“ cest považovali za absurdní žert.

Po revoluci se více lezlo a začaly se hledat obtížnější cesty. Čada udělal v Teplicích přelomové cesty. Byla doba Hauske a Krecbach, potom Mocek a Lukavský. Ti dělali kvantitu, ale obtížnost byla přibližně pořád stejná. Pak přišel Hudeček a Čada a mezitím to bylo takové pozvolné. Čada změnil přístup profesionální k tomu, jak se má lézt a „prvovýstupama“ obtížnost. Teď v tom pokračuje Pavel Hrubý „Alberto“, Luboš „Majzlík“ Mázl. Nejvíce se posunulo lezení ve stěnách. Spáry jsou stále stejné.

Za ta léta lezení bylo spoustu vrcholů už slezených. Tak se začaly hledat nové, obtížnější cesty, nejvíce samotné stěny. Protože ve stěnách ale nelze smyčky moc zakládat, tak se musely přidávat kruhy. Nikdo nechce padat 20 metrů nebo až na zem. Sportovní lezení není, že je sportovní, ale že tam nebyla možnost jištění, a tak se dávaly kruhy, protože lezení přešlo do stěn. Kruhy se musely dávat, protože už se lezl obtížnější terén, ve kterém se i padalo. *„Alberto udělal třeba dvacet metrů v takovémhle terénu, ale nepad by na zem, ale čtyřicet metrů a zůstal by 5 metrů*

nad zemí. Třeba Bod zlomu, tak pak tam přidal kruh ještě třeba“ (Blahna, Petr, osobní rozhovor, 13. 5. 2021).

Tradice se dodržovaly v Německu, kde si na to potrpí. Neleze se na okraje, nepoužívá se magnézium, nedělají se cesty zvrchu. Když chtějí Němci používat magnézium, tak jedou do Adršpachu. A když už Němci přijedou, tak lezou cesty po Němcích, aby měli jistotu. Protože Němci dělali cesty poctivěji tady v Adršpachu, protože museli vrtat cesty z lezecké pozice. Český národ je zvyklý všechno obejít ve svůj prospěch. Vrtaly cesty z jištění, nikoliv z lezecké pozice, tudíž se občas stávalo, že další lezci v kritickém místě na kruh nedostali. Například ve Francii lezci všechno nacvičovaly shora, naučili se kroky a pak to celé přelezli elegantně. To v Adršpachu nebylo. Tak se tyhle změny přenášely i na písek. Částečně díky tomu začaly vznikat těžší cesty.

Říká se, že štěstí přeje připraveným. To do puntíku platí pro lezení „morálových“ cest. Nasbírané zkušenosti, Dobrá technická i fyzická zdatnost, mentální trénink – to vše jsou faktory, které pomáhají míru vzrušení ve stresové situaci snižovat. Těžký krok vysoko nad posledním jištěním jistě stresovou situací je. Z tohoto pohledu by se lezení „morálovek“ dalo považovat za takové duševní otužování. Adršpašsky specialista „Alberto“ Hrubý si myslí, že budoucnost bude zase přát více „morálovým“ cestám. Technická obtížnost cest již balancuje na krajnici. Rozměry „morální“ dimenze cesty zůstávají netušené. „Alberto“ se o tom mohl přesvědčit sám, když se vracel z cesty Notre Dame v Teplicích. Vracel se vzduchem a do smyc.

Špičkový výkon je vždy hazard. Vrcholný výkon začíná tam, kde je kromě svalů potřeba využít i psychiky. Zážitky z bezpečně jištěných cest, byť těžkých upadnou v zapomnění, a naopak vzpomínky na sucho v ústech, srdce na jazyku, křečovitě pohyby a běs v očích zůstávají. Jde o přirozenou reakci těla na stresovou situaci. Vzdálenost mezi kruhy je v podstatě takovou regulací vzrušení. Pro někoho je cesta jenom exponovaná, pro jiného je to „vražda“, pro někoho dokonce „sakra výzva“. Petr „Špek“ Slanina tvrdí, že ho to baví. Ačkoli je měřítko „odvážnosti“ cest hodně subjektivní, většinu „Špeka“ prvovýstupů provází pověst „morálovek“. Touha po zviditelnění nebo hon po slávě je ale to poslední, o co „Špekovi“ při lezení a přelézání „morálových“ cest jde. Sotva si vzpomene na názvy cest, které lezl.

Nelze než konstatovat, že pískovcové lezení mělo, má a bude mít vždy svá specifika a z nich vycházející styl dělání prvovýstupů. Do konce padesátých let byly

vrcholové knížky na kdejaké věži. O prestiž a slávu se začalo hrát ve stěnách. Se zlepšujícím se stylem se zvyšovala i obtížnost výstupů. Lezci se začali zaměřovat na dříve nemyslitelné linie. Hranice možného a nemožného se opět o kousek posunula. Potvrdilo se, že projekt chce především myšlenku a tvrdý trénink. Především díky němu se Tomášovi Čadovi dařily takové kousky, jako například Akumulátor na Chrámové stěny v Teplicích. Padl stupeň Xc, což odpovídá klasifikaci 9+ UIAA a zase se našli skeptici, kteří se domnívají, že touto obtížností je potenciál pískovce vyčerpán. Jsou „prvovýstupci“, kteří říkají, že „tady možnosti ještě nekončí“, a jsou jejich oponenti, věkově starší „prvovýstupci“, kteří tvrdí, že pouze za porušení pravidel. Potom jsou tady především lezci, kteří chtějí lézt těžké, dobře odjištěné cesty, přesně v souladu s dobou. Ta řídí myšlenky projektantů, mnohem více než tradice. Tak vzniklo i Vysoké napětí, což je zlomová linie na pískovci. Cesta byla ale zrušena. Projektant Sedláček byl jedněmi oslavován, druhým se stal trnem v oku. Verdikt komise zněl: „Nepřijatelné!“ Vzkaz pro Sedláčka zněl: „Takové myšlenky vedou velice rychle za hranici“. Zrušení Vysokého napětí sklidilo nevoli úzké špičky. Rušení i těch nejlehčích cest, které se dostaly do rozporu s pravidly (nepřístupná vzdálenost mezi kruhy, osazení jištění shora) již vyvolává mnohem širší rozladění. Množí se otázky po smyslu takového počínání. Co víc, oprávněné pochyby nad opodstatněností stávajících pravidel. Klasikové i „sportovkáři“ se shodují na jedné věci – pravidla musí být. Jde akorát o to, aby odpovídala současnému letopočtu, a tedy současnému stavu v lezení. Jakmile se popustí uzda, bude si každý dělat co chce. Ale historie jasně ukazuje, že změnou či úpravou pravidel projektantů a „prvovýstupců“ nepřibude. Dál se bude chodit Adršpachem a Teplicemi a ukazovat si na směry a linie. Úsilí, čas a peníze ale obětuje už jen pár jedinců (Šilhán, 1998).

Je to lezecká obec, která nakonec rozhodne, který ze směrů se prosadí, které výstupy jsou hraničními patníky a které naopak čím dál omšelejšími pomníky. Jenom lezci ukážou, nakolik je ustanovená legislativa (lezecká pravidla) papírovým „blábolem“ a nakolik fungujícím řádem. Ve Státech se řeklo: „Osazené cesty seshora ano, vrtané či jinak upravované cesty rozhodne ne!“ Bylo by naivní domnívat se, že po tomto všeobecném „know-how“ nastal svatý klid a mír. Sem tam se samozřejmě objeví cesta navrtaná či všelijak poslepovaná. Ovšem postoj lezců jednoznačně ukáže, nakolik se projektant střelil do ducha doby. Čas ukázal, že prostor zde mají oba směry. Je zde veliká skupina lezců, kteří chtějí lézt výše

zmíněné „prásky“, jejich motivací je především fyzický výkon. Psychická zátěž je zkoncentrována na počet pokusů o RP přelez. S jejich rostoucím počtem se zvyšuje i stres. Na druhou stranu zde ale stále zůstává skupina lezců, pro které je lezení v první řadě harmonie, proces, ve kterém se skloubí fyzický výkon s odvahou. Překonávat dlouhé nejištěné úseky, ne vždy lehké, znamená stoprocentně důvěřovat vlastním schopnostem. Tito lezci dokazují, že stále ještě platí staré, pro někoho možná patetické pořekadlo: „Lezení je dobrodružství“. Ukázalo se, že díky vzájemné toleranci mohou tyto odlišné proudy lezení vedle sebe nerušeně existovat. Stejně tak se zdiskreditoval argument, že „sportovkáři“ obsazují směry budoucím klasikům.

5.1.2 Vybavení

Před revolucí bylo vybavení bídné. Sedací úvazky si lezci šili sami, boty byly buď bačkory, nebo novější už byly kopačky s uřezanými špunty. Lana se používala pouze statická, jiná nebyla. Proto pády bylo kolikrát dosti bolestivé. Šily se i expresky.

Lezení se posunulo s lepší lezeckou výbavou. Před revolucí se dynamická lana pašovala. Občas něco přivezla reprezentace, nebo zde lana nechali Němci a ta se pak velmi hýčkala. Karabiny se pašovaly též z východního Německa. V Česku vznikaly ilegální firmy, které šily ruksaky, spacáky, péřové bundy, sedací úvazky a expresky.

Lezlo se podle toho, jaký byl materiál, jak se kvalita materiálu posunovala. *„Protože se zvenčí dostaly lepší materiály, úvazky, body, lana, tak si lezec mohl dovolit víc“* (Blahna, Petr, osobní rozhovor, 13. 6. 2021). Podle toho se také osazovalo jištění. Čím těžší lezení, tím víc se musí zajistit, protože je větší možnost pádu. Tohle všechno posunul materiál.

Občas se stalo, že zahraniční podnik poslal do republiky třeba 500 lan, ale toho bylo málo. Stávaly se na ně fronty ve větších městech. *„Každý, kdo se pak někam dostal po roce 1990, tak něco přivezl a tady se to rozprodávalo, aby se na tom vydělalo zpátky“* (Jan Fišer). Po revoluci se nakupovaly materiály v zahraničí a začaly vznikat i české lezecké firmy. Lezci se dostali k „lezečkám“, boty, které lezení posunuly zase na vyšší úroveň. Veškerý potřebný materiál, jako jsou dynamická lana, karabiny, expresky, sedací úvazky, smyčky a „lezečky“ byly postupem času k dispozici všem lezcům, kteří na materiál měli.

5.1.3 Magnézium

V rámci reprezentačních výjezdů ještě před revolucí se v cizině magnézium používalo. Používalo se na vápencových skalách, které bývají dosti uklouzané. Tomáše Čadu lezení v cizině, které bylo dostatečně zajištěné oslovilo více. Avšak šlo to proti tradici v Adršpašsko-teplických skalách. Čada sem magnézium zavedl jako jeden z prvních. Vzorem mu byl i Hudeček, který ve Žlebu s magnéziem neměl téměř problém, protože zde byly těžké cesty, ve kterých lézt bez magnézia nešlo. A tak se začalo používat magnézium, tzv. „maglajz“. Je to bílý prášek, který se používá k vysoušení potu z rukou. Zlepšuje tření mezi rukou a chytem. Vliv na poškození skály je sporný, proto se používání magnézia váže spíše k etické otázce. *„Po revoluci začlo hlavně magnézium, to začal Tomáš Čadů, ten si vyjel po světě po závodech a začal tady vozit módní trendy“* (Mocek, Petr, osobní rozhovor, 13. 6. 2021).

Tradiční lezci se snažili prvolezcům co nejvíce přiblížit, proto magnézium nepoužívají. Magnézium se sem dovezlo z ciziny, dříve zde používáno nikdy nebylo. Názor klasiků je daný. Když lezec nemá na obtížnou cestu bez „maglajzu“ a jiných pomocných pomůcek, tak se do cesty nemá pouštět a má lézt lehčí cesty, na které má. Těžší cesty může zkusit, až k nim vospěje.

Používání magnézia je převážně estetická stránka. Díky magnéziu jsou vidět používané chyty a pak už se tedy nejedná o On Sight výlez. Dnešní lezci, kteří začínali na stěnách se bez magnézia neobejdou. Je pak smutné, že se magnézium objevuje i na lehkých cestách, obtížnosti klidně za IV. Magnézium by se mělo, když už, tak používat na cestách vyšších obtížností od IXa.

5.1.4 Přeskoky

Specifická odnož pískovcového lezení, přeskoky, nebyla zapomenuta ani po revoluci. I po revoluci se stále věnovalo přeskokům z věže na věž Adršpašsko-teplických skal, ale i jiných pískovcových měst v Česku.

Díky otevření hranic se do Česka mohli dostat zámožní Aměřičané, kteří přijeli roku 1997 natočit projekt Jump!. Takto projekt nazvali filmaři z Colorada, když se shlédli v brutálních přeskocích Petra Prachtela a Petra „Mocana“ Mocka v Českém ráji. Na snímcích Luboše Imlaufa je fascinoval také přeskok Karla Šimka z Herynka na Trůn v Teplicích. Američani měli za cíl natočit v Prachově, Českým ráji a Adršpašsko-teplických skalách nejznámější přeskoky. *„Líbí se Palcát a Hroch v Prachově, v Ádru-Teplicích přeskoky na Milencích, a hlavně bezkonkurenční Herynek“* (Procházka, 1999).

Pro natočení plánovaných přeskoků se sehnal Milan Zdvořilý, kterému se říkalo „Kyslík“, aby přeskočil legendární přeskoky. V 90. letech byl Milan Zdvořilý největším skokanským talentem. Laťku posunul na jinou úroveň skokem ze Zběnčické věže na Perníkářku v Teplicích ve stupni 5, kvůli kterému musela vrcholová komise stupnici rozšířit. Skoku se říká „Paragliding“, nebo také „Kyslíkovo rogaló“. Pro natáčení kultovního filmu skočil další „pětkový“ skok z Forntýře na Pošťáka v Adršpachu. To jsou dvě malé věžičky u Myší díry, v těsném sousedství Malého Konšela. Vzdálenost mezi nimi hrozná, odraziště žádné, doskok nejistý. Název skoku dal autentický – „Americký skok“. Mimo jiné pro film Jump! Skočil „Kyslík“ obávaný skok „Hobišhop“ čtyřikrát za sebou (Obrázek 2). Při skoku z Herynka na Trůn to s odrazovou energií „Kyslík“ přehnal. Netrefil se přesně a zůstal viset jen za jednu ruku a už to vypadalo, že se neudrží, ale pak jednoruč dolézá. Záběrově efektní divadlo s výraznou sportovní hodnotou sklidilo úspěch. Aby natáčení urychlil, z Trůnu se rozhodl skočit dolů. Nechal si povolit lano, aby neskončil v převisu Herynka, ale pod ním. Petr skočil, udělal nádherné kotrmelce a letěl do prostoru (Procházka, 1999).

Obrázek 2: přeskok Hobišhop, skáče Milan Zdvořilý

Na závěr si Američani vybrali skok z Milenců. Karel, Standa a Petr vyvádí Leteckou na Milence. Letecká je dlouhá a ne zadarmo. Po dlouhém natáčení a obavách z počasí se ale přeskok všem třem z Milence na Milenku, obtížnosti 3, povedl.

6 ZÁVĚR

Tato práce se snažila zmapovat a popsat vývoj lezení v Adršpašsko-teplických skalách od počátků lezení až lezení po revoluci, což bylo hlavním tématem. Tak jako v jiných oblastech, i zde lezení zažilo krátký úpadek, protože se začalo cestovat a lézt převážně v zahraničí. To přineslo různé změny, ale i přesto bylo potřeba dbát pískovcových pravidel lezení, protože lezení na pískovcových skalách je a bude velmi specifickou disciplínou ve světě horolezectví. Potenciál ke tvoření nových cest tu stále je, i když už podstatně menší, avšak zdaleka ne vyčerpaný. Současná generace, kterou těžké prvovýstupy lákají, své cesty již zajišťuje dostatečně. Znamená to, že z lezení na písku už není potřeba mít takové obavy. Novější cesty jsou zajištěné a zajistitelné dostatečně. A kdo by se rád pustil do starších, málo jištěných klasik, má nepopsatelnou škálu možností.

Dříve, když se otevřely hranice, lezci začali cestovat do vápencových, dobře zajištěných oblastí. Jezdili ti, kteří to na písku neuměli nebo se báli. Ale časem spoustu lezců zjistilo, že takové romantické prostředí, jako jsou české pískovcové skály jen tak někde není.

Chtěla bych velmi poděkovat místním lezcům za poskytnutí důležitých informací, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Výsledky této práce měly objasnit situaci v Adršpašsko-teplických skalách v devadesátých letech minulého století.

Mým cílem bylo sehnat informace o devadesátých letech minulého století v Adršpašsko-teplických skalách a vytáhnout z nich nejdůležitější fakta, která vývoj lezení v této době objasní. Cíl byl z velké míry naplněn. Základní informace o době před novým stoletím se mi podařilo získat i stručně zpracovat. Jako úvod do doby devadesátých let bych tuto práci zvolila jako nejideálnější. Avšak toto téma rozhodně není vyčerpané a dalo by se o něm určitě pokračovat. Místních lezců, kteří po revoluci zůstali a stavěli cesty je spousty. Vhodný by mohl být rozhovor například s „Albertem“.

7 SOUHRN

Vývoj v Adršpašsko-teplických skalách začal už v roce 1923. postupně se vyvíjel až do dnešní podoby. Cílem práce je zachytit historický vývoj lezení v posledním desetiletí minulého století.

Teoretická část popisuje historii horolezectví, historii horolezectví v českých zemích, dělení lezeckých disciplín, popisuje pravidla pískovcového lezení, klasifikaci obtížnosti cest a specifickou odnož pískovcového lezení – přeskoky. Důležitou kapitolkou je historie lezení v Adršpašsko-teplických skalách do Sametové revoluce roku 1989.

V praktické části je popisováno období po Sametové revoluci roku 1989. Vývoj lezení v Adršpašsko-teplických skalách v posledním desetiletí 20. století zažil úpadek, ale i vzestup. Získané informace poskytl 5 místních lezců. Veškeré informace byly nahrávány na záznamník a později z nich vznikly výpisky v aplikaci Word.

Výsledky tvoří přehled vývoje lezení po revoluci a vstup lezeckých stylů do současného lezení.

8 SUMMARY

The development in the Adršpach-teplíce rocks began in 1923 and it developed into this current form. The aim of the bachelor work is to capture historical development of climbing in the last decade of the last century.

The theoretical part describes the history of mountaineering, the history of Czech mountaineering, the division of climbing disciplines. It describes the rules of sandstone climbing, classification of difficulty of routes and a specific branch of sandstone climbing – jumps. An important chapter is the history of the Adršpach-teplíce rocks after the Velvet Revolution in 1989.

The development of climbing in Adršpach-teplíce rock in the last decade of the 20th century is described in practical part of the bachelor work. The obtained information was provided by 5 local climbers.

The results form an overview of climbing after the revolution and entry of climbing styles into current climbing.

9 REFERENČNÍ SEZNAM

- Bulička, M. (2011). *Základy bezpečného lezení II*. Bynovec: Hudysport a.s.
- Dieška, I. & Širl, V. (1989). *Horolezectví zblízka*. Praha: Olympia.
- Dimter, T. & Lisák, P. (2011). *Adršpašsko*. Náchod: Juko.
- Filek. (2000). Tour de Brain. *Montana*, (4), 4-9.
- Kraus, A. & Černík, A. (1973). *Skalní města v Čechách*. Praha: Orbis.
- Lisák, P. (2012). *Křížový vrch*. Náchod: Juko.
- Lisák, P. (2015). *Vysoká hra*. Náchod: Juko.
- Lisák, P. & Houser, J. (2007). *Teplické skály – 1. díl*. Náchod: Juko.
- Lisák, P. & Houser, J. (2012). *Teplické skály – 2. díl*. Náchod: Juko.
- Lukavský, S. (2000). *Adršpašské skály – 1. díl*. Náchod: Juko.
- Lukavský, S. (2000). *Adršpašské skály – 2. díl*. Náchod: Juko.
- Malík, J. (2000). Zlato v Teplickém skaláku aneb přijďte si zalézt. *Montana*, (1), 16-18.
- Obtulovič, T. (2000). 17. MHFF Teplice nad Metují. *Montana*, (5), 52-56.
- Povolny, B. (2020). Před revolucí, bez friendů. *Montana*, (4), 38-47.
- Procházka, V. (1999). Jump!. *Montana*, (3), 20-24.
- Procházka, V. (2002). Vývoj výbavy a jištění na písku. *Montana*, (4), 18-24.
- Svěcená, M. & Svěcený, P. (2013). *Bohatýrské časy*. Trutnov: M. a P. Svěcení.
- Sýkora, B. (2004). *Pískáři*. Náchod: Juko.
- Šilhan, F. (1998). Sochaři ega. *Montana*, 1998 (5), 11-15.
- Šmíd, M. (1991). *Ze života horolezce*. Praha: Olympia.
- Štěpánek, S. (1999). Život na hraně. *Montana*, (4), 15-17.
- Tomanec, R. (1998). Spárař. *Montana*, (1), 17-18.

Internetové zdroje

- Horolezecká metodika (2011). Klasifikace obtížnosti. Retrieved 15. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://horolezeckametodika.cz/klasifikace-obtiznosti>
- Český horolezecký svaz. Historie horolezectví. Retrieved 10. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://www.horosvaz.cz/historie-horolezectvi/>
- Kolářová Anna (2020). Hory a historie horolezectví. Retrieved 13. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://daily-adventures.cz/2020/01/hory-a-historie-horolezectvi/>

Čaj (2009). Přeskoky. Retrieved 17. 6. 2021 from the World Wide Web: www.casnacaj.blogspot.com/2009/08/preskoky.html

Simona Ulmonová (2019). Tomáš Čada. Retrieved 19. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://www.emontana.cz/tomas-cada-rozhovor/>

Obrázkové zdroje

Tabulka 1: srovnávací tabulka klasifikačních stupnic

Zdroj: Horolezecká metodika (2011). Klasifikace obtížnosti. Retrieved 15. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://horolezeckametodika.cz/klasifikace-obtiznosti>

Obrázek 1: Tomáš Čada v cestě Gravitační komplexy

Zdroj: Simona Ulmonová (2019). Tomáš Čada. Retrieved 19. 6. 2021 from the World Wide Web: <https://www.emontana.cz/tomas-cada-rozhovor/>

Obrázek 2: přeskok Hobišhop, skáče Milan Zdvořilý

Zdroj: Čaj (2009). Přeskoky. Retrieved 17. 6. 2021 from the World Wide Web: www.casnacaj.blogspot.com/2009/08/preskoky.html

10 Přílohy

10.1 Příloha A – Struktura témat k rozhovoru s lezci

- Vývoj lezení v dané oblasti
- Vývoj vybavení
- Zahraniční zájezdy
- Vývoj sportovního lezení